

Kraj Basków – sytuacja gospodarcza i polityka rozwoju

Zarys treści: Gdy w Polsce lansuje się obraz gospodarki Kraju Basków jako modelowej, okazuje się, że niewiele o niej wiadomo. Niniejszy artykuł ma na celu prezentację i analizę fenomenu baskijskiej ekonomii, która łącząc tradycję i nowoczesność, potrafiła poradzić sobie ze światowym kryzysem, stając się prawdziwą „zieloną wyspą” na terenie Królestwa Hiszpanii z bezrobociem najniższym w kraju. Przedstawiono podstawowe filary (spółdzielczość, parki technologiczne, klastry), na których Baskowie oparli swój rozwój gospodarczy, a także plany międzysektorowego rozwoju.

Słowa kluczowe: Kraj Basków, globalizacja, kryzys, rozwój lokalny, Hiszpania

Kraj Basków (CAPV) jako wspólnota autonomiczna Hiszpanii

Królestwo Hiszpanii jest krajem regionalnym dzielącym się na wspólnoty autonomiczne (comunidades), prowincje (provincias), komarki (comarcas) i gminy (municipios). Wspólnota Autonomiczna Kraju Basków (CAPV), zwana w baskijskim języku Euskadi, to jedna z 17 wspólnot. Położona jest nad Zatoką Biskajską, w północno-wschodniej części Półwyspu Iberyjskiego. Powierzchnia CAPV to 7234 km², co stanowi niespełna półtora procenta powierzchni całej Hiszpanii. Według danych na dzień 1 stycznia 2011 r. Kraj Basków zamieszkuje 2 184 606 osób, co daje gęstość zaludnienia nieco ponad 300 mieszkańców na km² (302,16), drugą najwyższą w kraju (po Wspólnocie Autonomicznej Madrytu).

Kraj Basków jest jedną z trzech historycznych wspólnot (obok Katalonii i Galicji) zapisanych w konstytucji hiszpańskiej z 1978 r. Językami urzędowymi są hiszpański i euskara. Dzieli się na trzy prowincje: Gipuzkoa, Bizkaia i Álava, które z kolei dzielą się na 20 komarek i 250 gmin. Stolicą Kraju Basków jest Vitoria-Gasteiz, choć największym miastem jest Bilbao, którego zespół metropolitarny, zwany Wielkim Bilbao (Gran Bilbao), liczy prawie milion mieszkańców (2009 r.), co sytuuje je wśród zespołów metropolitarnych na piątym miejscu w kraju.

Tabela 1. Wspólnoty autonomiczne Hiszpanii – powierzchnia i ludność

Wspólnoty autonomiczne	Liczba ludności	Powierzchnia w km ²	Gęstość zaludnienia
Madryt	6489680	8027,69	808,41
Kraj Basków	2184606	7230,03	302,16
Wyspy Kanaryjskie	2126769	7446,95	285,59
Katalonia	7539618	32090,54	234,95
Baleary	1113114	4991,66	222,99
Walencja	5117190	23254,47	220,05
Murcja	1470069	11313,91	129,93
Kantabria	593121	5321,34	111,46
Asturia	1081487	10602,44	102,00
Andaluzja	8424102	87596,97	96,17
Galicja	2795422	29574,69	94,52
La Rioja	322955	5045,25	64,01
Nawarra	642051	10390,36	61,79
Aragonia	1346293	47720,25	28,21
Kastylia i Leon	2558463	94226,93	27,15
Estremadura	1109367	41634,50	26,65
Kastylia La Mancha	2115334	79461,97	26,62

źródło: <http://www.ine.es>

Od lat Kraj Basków jest jednym z najważniejszych regionów dla gospodarki całej Hiszpanii. Wartość PKB tej wspólnoty autonomicznej za rok 2010 wynosiła 64 473 mln euro, co plasuje jedną z najmniejszych comunidades na piątym miejscu w Hiszpanii. Wartość PKB za rok 2011 według szacunków ma w CAPV osiągnąć wielkość zbliżoną do tej z roku 2008, co stanowić ma 6,2% udziału w krajowym PKB Hiszpanii. PKB na jednego mieszkańca Kraju Basków w porównaniu z krajami UE27 jest natomiast niższy tylko od PKB na jednego mieszkańca Luksemburga¹.

Ludność Kraju Basków wyraźnie się starzeje. 65 lat i więcej ma ponad 18,5% mieszkańców (16,7% w Hiszpanii). Mimo to w skali kraju ten wynik plasuje CAPV na piątym miejscu.

W porównaniu z resztą Hiszpanii Kraj Basków nie odczuwa znacznego wzrostu liczby ludności wynikającego z rosnącej liczby imigrantów. W latach 1998–2009 zanotowano wzrost liczby mieszkańców o 3,5 punktu procentowego, podczas gdy średnia dla całego kraju wynosiła w analogicznym okresie 17,3%. Szacuje się, że ludność urodzona poza granicami Hiszpanii to w CAPV niespełna 120 tys. osób, choć w stosunku do całości mieszkańców ich udział wzrósł w omawianym okresie z 0,7% do 5,4%.

¹ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Tabela 2. Wartość PKB we wspólnotach autonomicznych Hiszpanii w latach 2008–2010 [mln euro]

Wspólnoty autonomiczne	2008		2009		2010	
	mln euro	%	mln euro	%	mln euro	%
Katalonia	200 808	18,50	193 252	18,40	194 996	18,60
Madryt	193 270	17,80	190 388	18,20	188 076	17,90
Andaluzja	148 863	13,70	142 896	13,60	142 522	13,60
Walencja	107 433	9,90	101 172	9,70	100 563	9,60
Kraj Basków	66 179	6,10	63 276	6,00	64 473	6,10
Galicja	57 832	5,30	55 950	5,30	56 441	5,40
Kastylija i Leon	56 491	5,20	54 755	5,20	54 891	5,20
Wyspy Kanaryjskie	42 187	3,90	40 381	3,90	40 790	3,90
Kastylija La Mancha	39 028	3,60	37 496	3,60	37 004	3,50
Aragonia	34 672	3,20	33 153	3,20	33 263	3,20
Murcja	29 106	2,70	27 657	2,60	27 855	2,70
Baleary	27 138	2,50	26 162	2,50	25 964	2,50
Asturia	23 671	2,20	22 355	2,10	22 420	2,10
Nawarra	18 261	1,70	17 690	1,70	17 916	1,70
Estremadura	17 629	1,60	17 167	1,60	17 164	1,60
Kantabria	13 262	1,20	12 737	1,20	12 832	1,20
La Rioja	8 275	0,80	7 882	0,80	7 955	0,80
Ceuta	1 517	0,10	1 509	0,10	1 526	0,10
Melilla	1 351	0,10	1 348	0,10	1 360	0,10
Ponadregionalne	821	0,10	833	0,10	871	0,10
Hiszpania	1 087 799	100,00	1 048 060	100,00	1 048 883	100,00

Źródło: <http://www.ine.es>.

Historyczne uwarunkowania rozwoju

Kraj Basków od wielu lat należy do najbardziej uprzemysłowionych regionów w Hiszpanii. Górzysty teren sprawia, że bardzo mało tu ziemi uprawnej, brak też bogactw naturalnych (stąd liczna emigracja Basków do obu Ameryk i Australii w XIX i na początku XX w.). W XX w. dominował przemysł metalurgiczny oraz stoczniowy. Nie inwestowano jednak w modernizację technologii, a jedynie w rozbudowę istniejących struktur. Kryzys paliwowy w latach 70. ubiegłego wieku doprowadził dość skostniały przemysł baskijski do trudnej sytuacji. W okresie 1975–1984 zanotowano wzrost bezrobocia w CAPV na poziomie dwukrotnie wyższym niż średnio w Europie. Ilość osób bez pracy wzrosła wówczas z 5% do 24%, a wskaźnik ten miałby jeszcze większy rozmiar, gdyby nie exodus bezrobotnych mieszkańców wspólnoty do innych regionów kraju (Saiz Santos i in. 2003). Ponadto spadała siła baskijskiej gospodarki. Jej wkład w PKB Hiszpanii pod koniec lat 70. wynosił 7,5%, podczas gdy w roku 1990 spadł poniżej 6%.

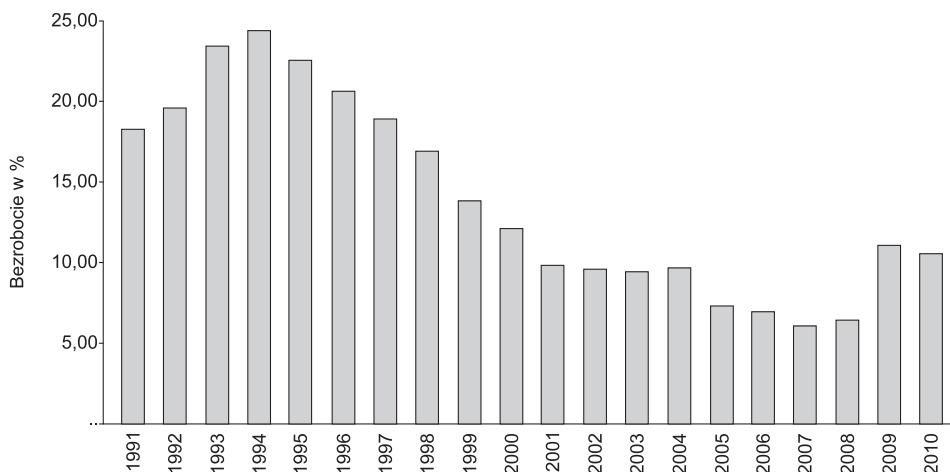
Kolejnym ciosem dla baskijskiej gospodarki było wejście w 1986 r. Hiszpanii do EWG, co wymusiło większą konkurencyjność baskijskich firm. Za początek wyjścia z gospodarczego kryzysu przez Kraj Basków uważa się rok 1993, kiedy wyraźnie poprawiły się wskaźniki ekonomiczne. Stało się tak dzięki dywersyfikacji przemysłu, otwarciu na rynki zagraniczne i rozwijaniu sektora usług, który w połowie pierwszej dekady XXI w. dawał zatrudnienie ponad 60% mieszkańców, podczas gdy w 1975 r. ponad 50% ludności aktywnej zawodowo w CAPV było zatrudnionych w przemyśle (OECD 2011).

Aktualna sytuacja gospodarcza

Według danych INE (Narodowego Instytutu Statystycznego) po drugim kwartale 2011 r. w Kraju Basków notowano najniższe bezrobocie w całej Hiszpanii – 11,63% w porównaniu do średniej krajowej, sięgającej prawie 21% (a jeszcze w 2007 r. aż cztery inne wspólnoty autonomiczne mogły się poszczycić niższym bezrobociem niż CAPV).

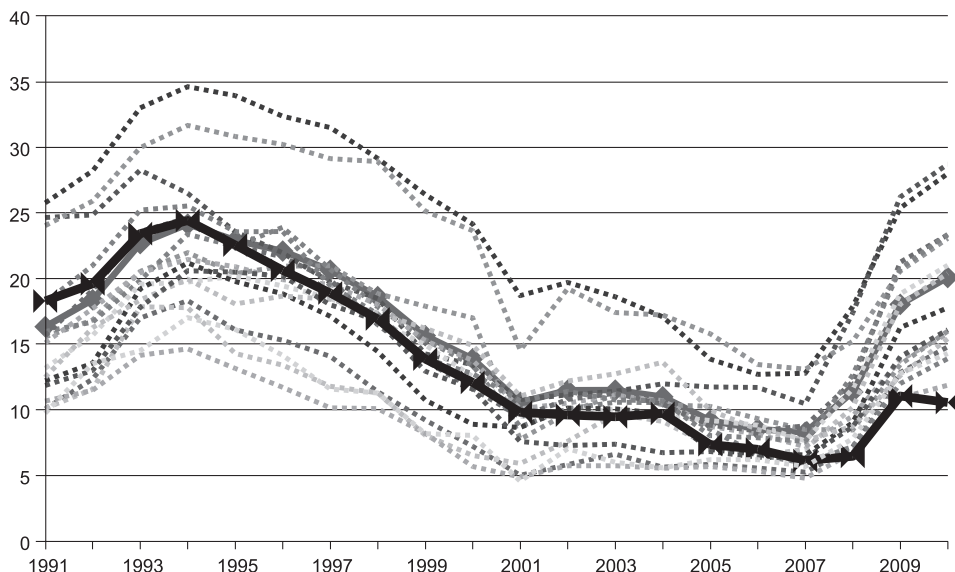
Udział przemysłu w PKB Kraju Basków to 25,3%, czyli nieco więcej niż w krajach uprzemysłowionych, takich jak Niemcy, Austria czy Szwajcaria, gdzie poziom ten kształtuje się w okolicach 22–23%. Największy wzrost w ostatnich latach zanotowano w Kraju Basków w sektorze wyspecjalizowanych usług na rzecz innych firm, osiągając w 2009 r. poziom 16,5% PKB Euskadi.

Przemysł baskijski skoncentrowany jest jednak na sektorach o średnim zaawansowaniu technologicznym, a jedynie niewielki procent stanowią działania w sektorze high-tech. 55% wartości dodanej brutto baskijskiego przemysłu daje pięć sektorów (metalurgia, maszyny, papiernictwo, tworzywa sztuczne, prze-

Ryc. 1. Bezrobocie w Kraju Basków w latach 1991–2010

Źródło: <http://ep.euostat.ec.europa.eu>.

Ryc. 2. Stopa bezrobocia w poszczególnych wspólnotach autonomicznych Hiszpanii w latach 1991–2010 (czarna, gruba linia dotyczy CAPV)

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

twórstwo drewna), z których cztery są na niskim lub niskim-średnim poziomie zaawansowania technologicznego.

Eksport baskijski kształtuje się na wysokim poziomie – 53% PKB w roku 2009 – ale tylko 5% w sektorach high-tech., co jest bardzo słabym wynikiem w porównaniu z krajami OECD.

Duże przedsiębiorstwa zatrudniające ponad 250 osób stanowią w CAPV 0,16% wszystkich zarejestrowanych firm – z tego 56% to przedsiębiorstwa z większością kapitału baskijskiego, a 32% zagranicznego (m.in. Daimler AG) (OECD 2011).

Poziom wykształcenia mieszkańców Kraju Basków jest relatywnie wysoki w porównaniu ze standardami OECD, jednak bliższa weryfikacja pokazuje, że przeważa wykształcenie w zakresie nauk ścisłych, pod którym to względem Baskowie średnio przewyższają mieszkańców krajów OECD.

Problematą są także: słaba znajomość języka angielskiego wśród mieszkańców oraz niski poziom dostępu do Internetu (w 2007 r. tylko 44,5% gospodarstw domowych miało dostęp do Internetu przy średniej dla UE27 wynoszącej 54%).

Sektory i instrumenty

Mając już pewną wiedzę na temat przeszłości i terażniejszości Wspólnoty Autonomicznej Kraju Basków, można dokonać przeglądu sektorów i instrumentów polityki jej rozwoju stanowiących podstawy osiągniętego poziomu gospodarczego, a dzięki którym CAPV jest obecnie „zieloną wyspą” Królestwa Hiszpanii nie

tylko dlatego, że Baskowie rdzennie zamieszkujący te tereny są spokrewnieni z Celtami.

Analizując gospodarkę i potencjalny rozwój tej wspólnoty, można zauważyć 5 głównych elementów: politykę naukową, pymes, RPTPV, spółdzielczość i klastry. Wszystkie są ze sobą mocno powiązane i stanowią silny fundament rozwoju CAPV, i to nie tylko na płaszczyźnie gospodarczej, ale także społecznej. Przy planowaniu kolejnych kroków w polityce regionalnej uwzględniane są takie elementy, jak przewidywane zmiany społeczne czy łączność między szkolnictwem wyższym a biznesem. Uwypuklone są elementarne zasady ekonomii, takie jak konkurencyjność i kooperacja. Wreszcie brany pod uwagę jest rozwój społeczeństwa ukierunkowany tak, by mieszkańcy mogli nadążać za zmianami społecznymi dokonującymi się w skali globalnej.

A. Polityka naukowa

W kwestii rozwoju naukowego przyjęty został w 2010 r. Plan CTI (Nauka, Technologia, Innowacja), który zakłada uczynienie z CAPV lidera na skalę europejską pod względem innowacyjności. Podstawą jest zintegrowanie strategii rozwoju regionu z systemem nauczania akademickiego. Innym ważnym elementem Planu CTI jest zmiana podstaw przemysłu baskijskiego i ukierunkowywanie go na inne dziedziny, takie jak nauki biologiczne, nanonauki, energia alternatywna, technologie informatyczne i inteligentny transport.

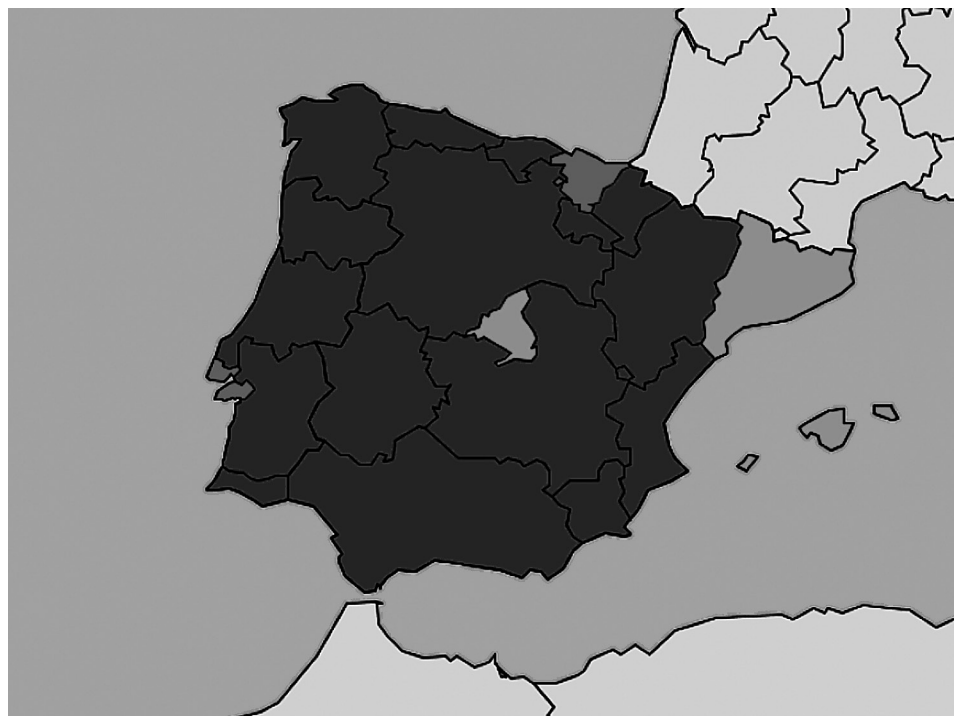
W 2010 r. w Kraju Basków 2,08% PKB przeznaczono na inwestycje badawczo-rozwojowe. To dobry wynik, ale i tak słabszy w porównaniu z Finlandią (3,96%), Szwecją (3,62%), Danią (3,02%), Niemcami (2,82%) czy Austrią (2,75%) (PCTI 2011).

Fachowe opracowania wskazują na następujące elementy, które powinny oddziaływać na korzyść CAPV w procesie dostosowywania się do zmieniających się wymogów światowych:

- inwestycje na rozwój naukowo-badawczy powyżej średniej europejskiej,
- kapitał ludzki w naukach ścisłych i technologicznych na poziomie regionów zaawansowanych,
- wsparcie systemowe działań związanych z innowacjami technologicznymi,
- rosnące wyniki, jeśli chodzi o produktywność naukową i technologiczną (PCTI 2011).

Wydaje się, że rząd baskijski doskonale wie, co trzeba zrobić, by uczynić region konkurencyjnym wobec zmieniających się tendencji globalnych. Przyjęte programy rozwoju (Plan CTI 2010, Plan CTI 2015, a także Plan na rzecz Społeczeństwa Informacyjnego 2010) wskazują kierunki, którymi region chce podążać, aby nadrobić zaległości.

Dostępność do Internetu uważana jest za jedno z kluczowych aspektów otwierania społeczeństwa na nowe trendy rozwoju cywilizacyjnego. Wśród hiszpańskich wspólnot CAPV plasuje się według danych za rok 2011 pod względem odsetka gospodarstw domowych z dostępem do Internetu na czwartym miejscu – za Madrytem, Katalonią i Balearami (PESI 2010).

Legenda

■ 0,5147–0,9999

■ 0,9999–1,0001

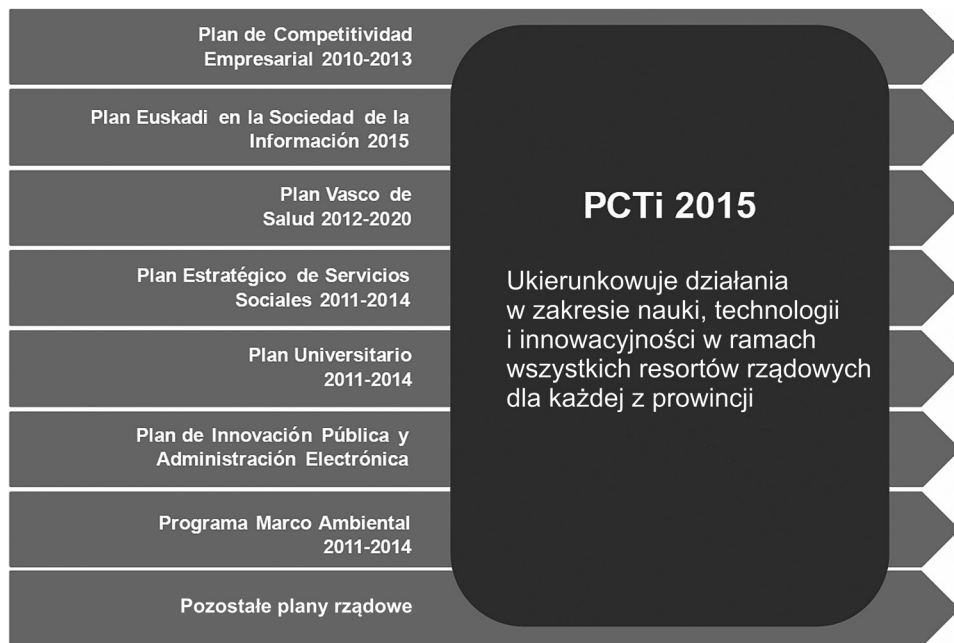
■ 1,0000

Ryc. 3. Odsetek gospodarstw domowych z dostępem do Internetu względem Kraju Basków w roku 2011 (regiony na żółto powyżej, regiony na seledynowo poniżej, regiony na jasno zielono równe CAPV)

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Uchwalony pod koniec 2011 r. Plan CTI (Plan de Ciencia, Tecnología y Innovación), czyli dotyczący rozwoju nauki, technologii i innowacji, podstawowy dla realizowanej obecnie polityki dotyczącej rozwiązań gospodarczych dla CAPV – jest spójny z innymi planami strategicznymi przygotowanymi przez rząd baskijski w ostatnich latach (ryc. 4), m.in. takimi jak:

- Plan Konkurencyjności Przedsiębiorstw 2010–2013 (Plan de Competividad Empresarial 2010–2013),
- Plan Społeczeństwa Informacyjnego dla Euskadi 2015 (Plan Euskadi en la Sociedad de la Información 2015),
- Baskijski Plan Zdrowia 2012–2020 (Plan Vasco de Salud 2012–2020),
- Plan Strategiczny Usług Socjalnych 2011–2014 (Plan Estratégico de Servicios Sociales 2011–2014),
- Plan Rozwoju Szkolnictwa Uniwersyteckiego 2011–2014 (Plan Universitario 2011–2014),

Ryc. 4. Strategie działania w CAPV względem PCTI 2015

Źródło: Plan de Ciencia, Tecnología y Innovación 2015.

- Plan Innowacji Publicznych i Administracji Elektronicznej (Plan de Innovación Pública y Administración Electrónica),
- Program Makrośrodowiskowy 2011–2014 (Programa Macro Ambiental 2011–2014).

Dokonując zatem transferu rozwiązań modelowych, trzeba pamiętać o przygotowaniu całego pakietu zmian w szerokiej strefie życia codziennego.

Innym istotnym elementem jest przeszłość Euskadi, która rzutuje na taką a nie inną teraźniejszość i zapewne nie pozostanie bez wpływu na najbliższą przyszłość. Takie zmiany jak choćby „efekt Bilbao” były możliwe właśnie w Kraju Basków, czego najlepszym dowodem jest fakt, że jak dotąd nie udało się tej sztuki powtórzyć nigdzie indziej. Decyduje o tym specyfika regionu (położenie, historia) ale też mentalność mieszkańców różniącą się znacznie od mentalności choćby Andaluzyjczyków czy Katalończyków.

B. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (PYMES)

Podstawowym czynnikiem, który pozwolił wyostać się z kryzysu, były małe i średnie przedsiębiorstwa, czyli po hiszpańsku pymes (Pequeñas Y Medianas EmpresaS), zakładane według zasad klasteryzacji. Może to brzmieć zaskakująco, ale wobec dominujących tendencji globalnych w Euskadi postawiono na niewielkie przedsiębiorstwa zatrudniające do 49 osób. Pozwoliło to nie tylko na poprawę

sytuacji ekonomicznej regionu, ale także na znaczne zmniejszenie skutków obecnego kryzysu gospodarczego.

Wyróżniane są trzy podstawowe czynniki, które wymusiły powstanie pymes:

- koniunkturalny (kryzys paliwowy),
- strukturalny (wzrost specjalizacji w dojrzałych sektorach gospodarki),
- demograficzny (wzrost liczby osób aktywnych zawodowo – na rynku pracy zaczęły coraz liczniej pojawiać się kobiety) (PCTI 2011).

Z jednej strony małe i średnie przedsiębiorstwa, działające jako wsparcie dla dużego przemysłu, w momencie kryzysu zostały pozbawione głównego klienta. Jedne przestały istnieć, ale inne się przekształciły, szukając nowych klientów i nowych produktów, korzystając z nowych technologii. Najszybciej dokonywało się to w prowincji Gipuzkoa, gdzie przemysł najmniej odczuł skutki kryzysu i pymes mogły najsprawniej dostosować się do nowych warunków.

Z kolei sektor usług przejął wielu ludzi pozostających bez pracy, szczególnie w prowincji Bizkaia. Chodzi tutaj o hotelarstwo, handel, działalności kulturalne, konsultingowe czy usługi finansowe. Wzrost znaczenia przedsiębiorczości w tych dziedzinach przysłużył się rozwojowi pymes.

Choć może się wydawać, że sukces pymes jest niezgodny z logiką globalizacji, to jednak w istocie jest nieco inaczej. Swoją rozkwit baskijskie pymes zawdzięczają przede wszystkim wsparciu finansowemu funduszy EWG/UE, głównie w ramach inicjatywy EQUAL. Szacuje się, że aż 15% pieniędzy przyznanych Hiszpanii w ramach tej inicjatywy na lata 2001–2006 przeznaczono na rozwój „ducha przedsiębiorczości” w Kraju Basków (Saiz Santos i in. 2003).

C. Parki technologiczne (RPTPV)

Drugim elementem związanym z rozwojem pymes było powstanie pierwszego w CAPV parku technologicznego w 1985 r. Obecnie Park Technologiczny „Zamudio” jest największym z trzech w Euskadi wchodzących w skład Sieci Parków Technologicznych Kraju Basków (RPTPV). W „Zamudio” zarejestrowanych jest 217 firm i zajmuje on powierzchnię 227 ha.

Każda z baskijskich prowincji „gości” na swojej ziemi park technologiczny. „Zamudio” znajduje się w prowincji Bizkaia. „Álava” – powstały w 1995 r. – ma siedzibę w prowincji o tej samej nazwie. Dwa lata później założony „San Sebastián” znajduje się na terenie Gipuzkoj. Czwartym elementem sieci RPTPV jest tzw. poligon doświadczalny „Garaia”, który istnieje od 2007 r. (Red Parques Tecnológicos Pais Vasco 2009).

Tabela 3. Parki Technologiczne w CAPV w roku 2011

	Zamudio	Alava	San Sebastian
Rok powstania	1985	1995	1997
Powierzchnia w ha	2935,5	1911,9	402,9
Liczba firm	220	102	76

Źródło: <http://www.parquestecnologicosvascos.es>.

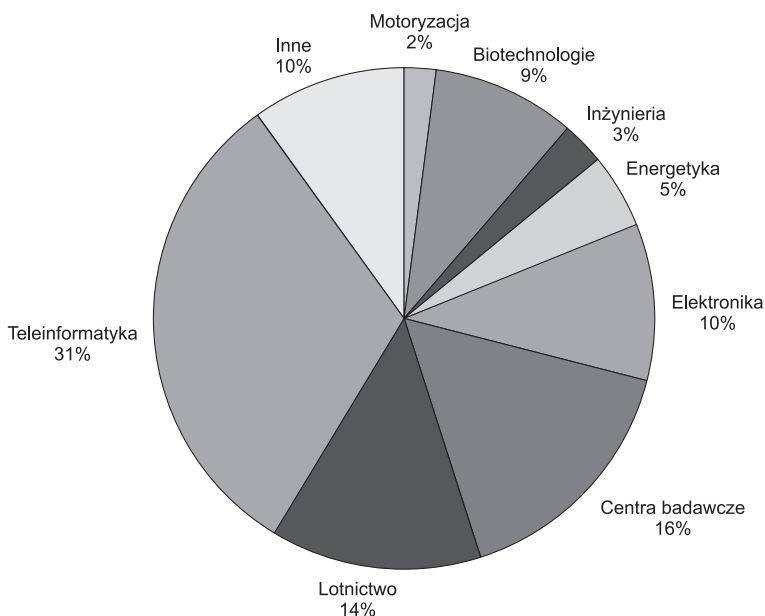
Podstawowymi założeniami istnienia parków było zapewnienie przepływu technologii i wiedzy, wspieranie wzrostu i rozwoju nowych firm na bazie nowych technologii, promocja współpracy między firmami, centrami technologicznymi i uniwersytetami, a także wspieranie firm przy wchodzeniu na międzynarodowe rynki.

Każdy z parków oferuje swoim członkom:

- wsparcie technologiczne: centra technologiczne i uniwersytety;
- zaawansowane usługi telekomunikacyjne;
- centra spotkań: sale konferencyjne, sale spotkań, sale audiowizualne;
- instytucje dodatkowe: centra handlowe, banki, tereny rekreacyjne, instytucje zdrowotne, przedszkola, szkoły językowe, restauracje i kluby.

To przywileje, którymi pochwalić się mogą zwykle duże korporacje. W ten sposób sieć parków baskijskich nie tylko umożliwia konkurowanie niewielkich firm z dużymi, zagranicznymi rywalami, ale pozwala także, aby ich pracownicy nie czuli się gorsi od osób pracujących u większych konkurentów. W efekcie rośnie liczba firm skupionych w parkach. Szacuje się, że obecnie aż 70% przedsiębiorstw będących członkami RPTPV nie istniało przed powstaniem parków.

Strukturę zatrudnienia w ramach sieci przedstawiono na rycinie 5. Warto dodać, że 46% tam zatrudnionych, to absolwenci szkół wyższych. 1194 osoby, na ponad 14 tys., mają tytuły doktorskie. Obecnie RPTPV jest właścicielem ponad tysiąca patentów.²

Ryc. 5. Zatrudnienie w RPTPV
Źródło: red_parquestecnologicos_paisvasco.pdf.

² <http://www.parquestecnologicosvascos.es>

D. Spółdzielczość

ONZ ogłosił rok 2012 Międzynarodowym Rokiem Spółdzielczości na mocy Rezolucji nr A/RES/64/136, która stwierdza, że spółdzielczy model przedsiębiorczości jest kluczowym czynnikiem urzeczywistnienia rozwoju gospodarczego i społecznego, szczególnie w obliczu kryzysu. Te słowa pokrywają się z przekonaniami Basków. Spółdzielczość jest obecna w ich świadomości od lat – zajmuje tam ważne miejsce do dziś i wciąż się rozwija. Największa spółdzielnia świata (PGD 2009) – założona w 1956 r. Corporación Mondragón – jest właśnie spółdzielnią baskijską. Do niej należy m.in. prywatna wyższa uczelnia – Uniwersytet Mondragón – ale też kilka marek znanych nie tylko w Hiszpanii, jak Eroski. Jest także jednym ze światowych liderów w branży elektrotechnicznej.

Już w listopadzie 2012 r. Javier Goienetxea – przewodniczący Konfederacji Spółdzielni Baskijskich „Koonfekoop” – ogłosił, że w tymże roku założono ponad 100 spółdzielni w Euskadi, co jest wynikiem absolutnie rekordowym (El Pais 2012). Według Javiera Goienetxeay w reprezentowanej przez niego instytucji w 2011 r. zarejestrowane były 823 spółdzielnie (380 w Gipuzkoi, 304 w Bizkaii i 139 w Álavie), z których ponad połowa, bo 440, należała do sektora usług (Zubeldia López 2011). To pokazuje, jak silna jest baskijska spółdzielczość.

E. Klastry

Aby zapewnić pymes szanse konkurowania w skali globalnej, rząd baskijski skupił się na tworzeniu warunków sprzyjających łączeniu się przedsiębiorców w klastry.

Na pytanie, czym są klastry, nie jest tak łatwo odpowiedzieć, choć bowiem wiele osób pojęciem tym się posługuje, to o definicję trudniej. Wspomina o tym Philip Raines w swoim artykule o rozwoju polityki wobec klastrów w siedmiu różnych regionach Europy. Decyduje się on na zdefiniowanie klastra jako grupy firm i innych instytucji mającej następujące cechy:

- podejmuje takie same lub powiązane działania ekonomiczne;
- jest w tych działaniach konkurencyjna na skalę międzynarodową;
- bliskość geograficzna jest źródłem siły;
- przewaga członków klastra leży poza ich indywidualnymi biznesami, ale wewnątrz klastra jako całości (Raines 2000).

Bardziej tradycyjną definicję podaje Michael Porter, według którego klastry to grupa działających w bliskim sąsiedztwie powiązanych ze sobą firm i współpracujących z nimi instytucji, które łączy profil działalności oraz wspólne i wzajemnie uzupełniające się cele (Aragón i in. 2011).

„Klastryzacja” przedsiębiorstw w CAPV przebiega etapowo. W październiku 2009 r. rozpoczął się trzeci etap. Pierwszy to lata 90. ubiegłego stulecia, kiedy to rząd baskijski uruchomił Program Konkurencyjności Kraju Basków (Programa de Competitividad del Gobierno Vasco)³. Zakładał on m.in. przydzielanie w ramach

³ http://www.industria.ejgv.euskadi.net/r44-de0021/es/contenidos/informacion/cluster11/es_cluster/pagina.html

corocznych konkursów bezzwrotnych pożyczek z pieniędzy publicznych. W latach 1992–1999 pojawiło się 10 klastrów. Kolejny z 11 istniejących dziś klastrów priorytetowych (clusters prioritarios) powstał już w czasie drugiego etapu „klastryzacji”, który na podstawie zebranych doświadczeń realizowany był na nowych zasadach, a mianowicie na mocy rozporządzenia Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Turystyki Rządu Baskijskiego (Consejero de Industria, Comercio y Turismo del Gobierno Vasco) z dnia 28 listopada 2000 r. (wraz z późniejszymi zmianami) regulującego wsparcie i zrzeszanie się przedsiębiorstw należących do klastrów priorytetowych CAPV (Industria, Comercio y Turismo 2000). Wspomniane 11 baskijskich klastrów to:

- ACEDE – skupiający firmy związane z produkcją sprzętu AGD;
- AFM – skupiający firmy związane z produkcją obrabiarek;
- ACICAE – klaster motoryzacyjny;
- GAIA – skupiający firmy związane z przemysłem elektronicznym i technologiami informacyjnymi;
- UNIPORT – port w Bilbao;
- ACLIMA – skupiający firmy związane z przemysłem ekologicznym;
- Cluster de Energía – skupiający firmy energetyczne;
- HEGAN – skupiający firmy zajmujące się przemysłem lotniczym;
- Foro Marítimo Vasco – skupiający firmy przemysłu morskiego;
- Cluster del Papel – klaster papierniczy;
- EIKEN – klaster związany branżowo z produktami i usługami audiowizualnymi.

Ponadto od 2005 r. istnieje jeszcze jeden klaster – CLÚSTER TIL – obejmujący transport i logistykę, który podlega jednak baskijskiemu Ministerstwu Transportu.

W oparciu o doświadczenia nabyte od 2000 r. władze baskijskie zdecydowały się na rozszerzenie programu klastrów i rozporządzeniem Ministerstwa Przemysłu, Innowacji, Handlu i Turystyki (Consejero de Industria, Innovación, Comercio y Turismo del Gobierno Vasco) z 20 października 2009 r. umożliwiły utworzenie preklastrów sektorowych (preclusters sectoriales). Powstały klastry w takich dziedzinach, jak hutnictwo, przetwórstwo spożywcze, czy języki⁴. Jest to element trzeciego etapu prowadzenia tzw. polityki mądrych ścieżek specjalizacyjnych (Aranguren, Navarro 2012) – zgodnej z zasadami zrównoważonego wzrostu Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów (Komisja Europejska 2011).

Według najnowszych wyników badań przeprowadzonego na zlecenie Ministerstwa Przemysłu CAPV odnośnie do aktualnego stanu „klastryzacji” gospodarki baskijskiej stowarzyszenia przedsiębiorców i klastry w Kraju Basków planują znacznie zwiększyć eksport w pierwszym kwartale 2013 r. pomimo kryzysu gospodarczego. Szesnaście z 21 grup spodziewa się utrzymania lub poprawy swojej sprzedaży za granicą. Już w roku 2011 pobity został rekord eksportu z Kraju Basków z wynikiem ponad 21 mld euro. Mimo to niemal połowa klastrów

⁴ http://www.industria.ejgv.euskadi.net/r44-de0021/es/contenidos/informacion/preclusters11/es_preclus/pagina.html

Tabela 4. Zestawienie klastrów priorytetowych CAPV

	Rok powstania	Członkowie	Zatrudnieni	Obroty (w mln euro)	Dane na rok
ACEDE	1992	7	3525	1735	2011
Cluster de Energia	1996	90	22000	39113	2011
ACLIMA	1995	45	1300	268	2011
GAIA	1994	267	11410	2911	2011
EIKEN	2004	38	1544	93,9	2011
HEGAN	1997	38	3888	687	2011
ACICAE	1993	292	36764	11600	2011
AFM	1992	99	5557	910	2011
Papel	1998	23	1674	866	2011
Foro Maritimo	1999	320	8600	1167	2011
Uniport Bilbao	1994	132	4800	1300	2008

Źródło: „Clusters y Competitividad: el caso del País Vasco” i <http://www.expansion.com/2012/11/08/pais-vasco/1352398891.html>.

spodziewa się spadku zatrudnienia, a jedna trzecia zmniejszenia się obrotów. Najlepsze perspektywy istnieją w sektorach najbardziej zinternacjonalizowanych oraz z produktami zaawansowanymi technologicznie, jak bionauki, lotnictwo czy przemysł morski. W tych dwóch ostatnich branżach spodziewany jest nawet wzrost zatrudnienia. Najgorsze prognozy odnośnie do zatrudnienia i obrotów dotyczą sektorów: audiowizualnego, stalowego i żeliwnego (Expansion 2012).

Podsumowanie

Celem niniejszego artykułu było wyjaśnienie rozwiązań gospodarczych zastosowanych we Wspólnocie Autonomicznej Kraju Basków – regionie, który najlepiej z całej Hiszpanii radzi sobie w obliczu światowego kryzysu, choć na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego stulecia gospodarka tamtejsza znajdowała się w kryzysie.

W ciągu niespełna dwóch dekad sytuacja uległa diametralnej zmianie. Baskowie dokonali samotransformacji. Gdy pojawiły się problemy w przemyśle stocznym czy papierniczym, potrafili je zrównoważyć rozwojem w przemyśle motoryzacyjnym, lotniczym czy metalurgicznym. Widząc zwiększający się dystans między globalnymi potrzebami a aktualnym stanem kapitału ludzkiego, wprowadzili w życie szereg strategii, które mają na celu dostosowanie społeczeństwa do tych zmian. Dostrzegli, że podstawą współczesnego rozwoju i konkurencyjności są inwestycje w naukę i nowoczesne technologie, więc wymyślili sposoby, aby odnosić w tej dziedzinie jak największe korzyści przy możliwie najmniejszych kosztach. Wreszcie zadbali o zrównoważenie rozwoju swojego kraju. Każde rozwiązanie jest kopiowane we wszystkich trzech prowincjach. Układ trójkątny przejawia się w rozmieszczeniu ośrodków decyzyjnych, sieci transportowej, logistyce, sporcie i kulturze. Dość powiedzieć, że każda z prowincji ma własne międzynarodowe lotnisko – połączone wysokiej jakości siecią drogową ze wspomnianymi w ar-

tykule parkami technologicznymi. Nawet słynne święta – Wielki Tydzień (Aste Nagusia) – odbywają się kolejno przez tydzień w największych miastach każdej z prowincji: Vitorii, San Sebastian i Bilbao.

Literatura

- Aragón C., Aranguren M.J., Iturrioz C. 2011. Ewaluacja polityk klastrowych Kraju Basków. PARP s. 20.
- Aranguren M.J., Navarro M. 2012. Smart Specialisation Path in the Basque Country and the Cluster Policy (http://www.slideshare.net/TR3S_PROJECT/smart-specialisation-path-in-the-basque-country-and-the-cluster-policy).
- El País 2012. Récord histórico en Euskadi al crearse durante este año 100 cooperativas. El País (http://ccaa.elpais.com/ccaa/2012/11/07/paisvasco/1352303956_629344.html).
- Esteban J.M. 2009. Clusters y Competitividad: el caso del País Vasco (<http://www.ipyme.org/es-ES/SubvencionesAyudas/AEI/Relacionados/Documents/ClustersycompetitividadJuanManuelEsteban.pdf>).
- Expansion 2012. Los clusters prevén reducir empleo y mejorar la exportación (<http://www.expansion.com/2012/11/08/pais-vasco/1352398891.html>).
- <http://www.parquestecnologicosvascos.es> – página oficial de RPTPV.
- Industria, Comercio y Turismo. 2000. ORDEN de 28 de noviembre de 2000, del Consejero de Industria, Comercio y Turismo, por la que se regulan las ayudas a las agrupaciones de empresas pertenecientes a los Clusters prioritarios de la Comunidad Autónoma del País Vasco (http://www.euskadi.net/cgi-bin_k54/ver_c?CMD=VERDOC&BASE=B03A&DOCN=000029941&CONF=/config/k54/bopv_c.cnf).
- Komisja Europejska, 2011. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Wkład Polityki Regionalnej w Zrównoważony Wzrost w Ramach Strategii „EUROPA 2020”.
- OECD Reviews of Regional Innovation: Basque Country, Spain 2011. Paryż.
- PGD 2009. Eroski se convierte en la mayor empresa cooperativa del mundo. El País (http://economia.elpais.com/economia/2009/01/18/actualidad/1232267573_850215.html).
- Plan de Ciencia Tecnología e Innovación 2015. 2011. Vitoria.
- Plan Euskadi en la Sociedad de la Información. La Agenda Digital de Euskadi, 2010. Vitoria, s. 17–28.
- Raines P. 2000. Developing Custer Policies in Seven European Regions. [W:] Regional and Industrial Policy Research Paper, 42; European Policies Research Centre, University od Starthclyde, Glasgow.
- Red Parques Tecnológicos País Vasco 2009 (http://www.huila.gov.co/documentos/R/red_parques-tecnologicos_paisvasco.pdf).
- Saiz Santos M., Rodríguez Castellanos A., Matey de Antonio J. 2003. Evolución Reciente de las pymes vascas. *Ekonomiaz*, 54 (http://dialnet.unirioja.es/servlet/fichero_articulo?codigo=1012125&orden=70415).
- Zabalo F., Velasco Barroetabeña R. 1987. Crisis económica y localización industrial: el caso de la Comunidad Autónoma del País Vasco. *Ekonomiaz*, 7–8.
- Zubledia López S. 2011. Las cooperativas crecen y prevén mantener el empleo en 2012. El País (http://elpais.com/diario/2011/11/18/paisvasco/1321648806_850215.html).

The economic situation and the development policy of the Basque Country

Abstract: Spain is not quite a federal state but each of its autonomous communities has different history, language, cultural heritage, natural resources and different level of autonomy. Thanks to that the Spanish Kingdom is a very interesting testing ground for scientists analyzing an influence of the global tendencies on development of regions and trying to describe its determinants.

Autonomous Community of the Basque Country is well known mostly due to separatist movements of Basques but very little due to its economy. Meanwhile thanks to its autonomy the local government use very well their local strengths to resist global crisis that has affected so strongly on Spanish economy. The methods they use confirm that the influence of globalization on local development can be different and depend on people and their territory. Basques are open for new technologies but still very faithful to their own traditions and mix it in their own peculiar fashion. As in Poland solutions from the Basque Country are shown as examples to follow this paper aims to describe them and show how globalization takes a toll on a region, and how this region creates the level of acceptance of this toll. The paper also shows what are those Basques solutions and tries to explain its uniqueness.

Keywords: Basque Country, globalization, crisis, local development, traditions.

